

nem tud, de mint istentelent úzi el magától Jernejt... „S akkor Szitárék házának tetején váratlanul megjelent a vöröskakas és keskeny piros, lángnyelvek lobbantak magasan az égre. A ház után kigyulladt a hombár, az istálló, a pajta és mind a két kazal...“ S mikor az emberek körüliálták a féktelen lángtengert s észrevették a nyurga Jernejt kormos kezekkel és megpörkölt hajjal, parázsló fahasábokkal fütötték őt agyon... Így végződött Jernej szolgálgeény szomorú története Betajnovában. Isten könyörüljön rajta és az ő biráin és minden bűnös emberen!”

Az írás csakugyan csodálatos és bibliai erejű, de a társadalmi fejlődésben mily messze van még az írók messiási lángolásától a kölcsönös megértés!

A *Mihászna Markó és Mátyás király* remekbe faragott elbeszélése is sajátos tükörképe a délszláv álmodozásnak. Szóltassuk meg a fordítót: „Hőse Markó nem mindenben képviseli fajtáját, de az évezredes szlovén álmodozásnak, réveteg, szakadatlan és céltalan tovavágyódásnak, igazságot sóvárgó nyugtalanságnak páratlanul mesteri és jellegzetes rajzát találjuk alakjaiban s én, aki Markó családjából születtem fordítás közben is nem egyszer zakatoló ujjongó-busongó szívvvel ismertem benne legközelebbi és legkedvesebb atyámfiára“. A kósza utkeresés gyönyöreiről-gyötrelmeiről, a középkori parasztlázadások örvényes lelkiségéről s az anyaföld mítikus vonzócerejéről ad pompás képeket az állhatatlan Markó csodálatos története, aki a maga és népe nevében keresi Mátyás királyt, kinek a boldog korát vetíti a múltba és jövőbe. Az ő korát áhítozzák, mikor megsemmisítik a népet fosztogató Ali basát:

„— A részünkért jöttünk. Te eltékozoltad, eldarídóztad a tiédet. Ami megmaradt, a miénk. Egészen az ujjadon ragyogó jeggyűrűig. A mi kunyhóink, a mi szántóink, a mi rétjeink, a mi erdőink. Te bevezetted.

Semmit sem hallott, semmit sem érzett. Azt sem érezte, hogy hirtelen vörös lék nyílt homlokán és sűrű vére lassan patakzott szemei mögé az arcán lefelé. A gőgös gonosz vigyor ráfagyott...”

Igen: ez a könyv is azon kevés és ritka művek közé tartozik, melyek egyengetik az utat, ahhoz az időhöz, amelyben a kisemmizettek elmennek a maguk részéért. A könyvet Pével Ágoston fordította jóízű magyarsággal és ő irt hozzá jótájékoztató bevezetést. (*Rab Imre*)

REMENYIK ZSIGMOND ÚJ KÖNYVE, a *Téli Gondok* (*Pantheon* kiadás) ott folytatódik, ahol előbbi elmélkedő kötetét, a *Nagytakarítást* abbahagyta: a kételkedésnél, ami jelek szerint végső magatartása az írónak a világgal, az emberrel és minden társadalommal szemben, mert hiszen az a társadalom, amely felé álmai egy-egy résén keresztül bekukkant és amelynek képe Platon óta csak az utópistáknak tárulkozott fel, az emberi jóság, az ingathatatlan igazság és szabadság társadalma, emberileg belátható időn belül nem is valósul meg. De míg a *Nagytakarítás*-ban Remenyik egy generális szemétdomb fölött mutatta be a szellem kötél-táncát, ebben a kötetében már egy osztályozott és rendszerezett, szerves világban takarítgat olthatlan purifikátori hevületével. A korábbi köteteiből sokszor majdnem cinikusan kirajzolódó anarchikus, remenyiki szellem nyilván legsikerültebb és eddig legsikeresebb munkáján, a *Bűntudaton* keresztül, nemcsak társadalmi, de szellemi gyökereihez is leért s amíg a *Bűntudat* Remenyik Zsigmondnál egy sajátos és soha meg nem szólaltatott társadalmi réteg freskójává szélesült, a *Téli Gondok* elmélkedései és bölcselő önmarcangolása a mai magyar urbánus szellem görbetükréből sugárzódnak az olvasó felé.

Remenyik Zsigmond vallja bár önönmagát az európai haza gyermekének, ki mégis hazátlannak érzi magát e földrészt legjobb fiainak társaságában, kozmopolitizmusán félreérthetetlenül átsüti szűkebb hazájának, a magyar város szellemi emberének elfonyadt társadalmi környezete, — egy a végső dermedés havától borított és a pusztulás szelétől felkavart táj, minek számára az író csak végtelen szomorúság, a gyilkos gúny és a megvető gyalázkodás szavait találja. A gazdasági és társadalmi végpusztulás felett lebegő szellemi oszlás leírására azonban kétségtelenül pontosabb fogalmazást talál az írói fejlődés teljében elmélyülő nyelvezet, a hurokvonalban felépített terjedelmes mondatok kiforrottabb zamattal kínálkoznak és a kifejezés, a szó helyzeti tehát költői értéke összehasonlíthatatlanul találóbb, mint a Büntudat előtti munkákban. A kor változásait szenvedélyesen élő író, aki korát az elképzelhető leggyűlöletesebben megveti, egy jobb és emberibb kor utáni vágyakozásában nem térhet ki a valóságnak és a mindennapnak e munkája oldalain vázolt zavarai elől, amelyek ellentmondásoktól telten betöltik kor-évszakunk hulló telét. A rendezgetés közben, mindjárt az elején két olyan fogalomra botlik Remenyik, amelyek a Büntudatig nem szerepeltek szótárában: nép és haza. Amit tehát ifjúságról, háborús rémületről, irodalomról, hitről és a pogány örületek feltámadásáról, az írók magatartásáról, a jövőtől való félelemről és ezzel kapcsolatban önmagáról mond, nem független ama néptől, helyzetétől és kilátásaitól, valamint attól a hazától, melyről maga is vallja, hogy most volt találkozása vele. Remenyik a Téli gondok körüli kirándulásán, nyilván legrokonabb partnereivel, a felvilágosodás mestereivel társalog, de míg azok korunk hajnalán az emberi természet alapvető jóságába vetett hittel elmélkedtek egyénről és társadalomról, Remenyik, mintegy a történelmi fejlődés menetét igazolandó, e kor hunytán a gonoszságot teszi meg az emberi természet alapjául s ez ad neki jogcímet a tragikus bukás fölötti gunyolódásra, válogatott, de izes szidamakra, kiméletlen és kegyetlen ostorozásra s ez a szemlélet gátolja egyben abban is, hogy a hullások közt egy születő új korszak körvonalait is meglássa. Remenyik szereti önönmagát és olvasóját is megdömpni, mint a jó film vagy az izgalmas szindarab s ebben is korának írója. Katasztrófa érzését délies temperamentummal tudja élénk robbantani és biztos vezetőként kalauzol gondolkodása szenvedélyes fordulatai között: pamflettista a javából. Ugy érzem külön kell megemlékezni a Téli Gondok utolsó fejezetéről, erről az abszolút költői négy oldalról, mely Remenyik új írásai közül is kivilágít. Érzésem szerint, ha Remenyik új könyvét nem pamflettnek írja meg, hanem ennek a négy oldalnak lírai atmoszférájába olvasztja bele új munkája vivódó szellemét, az utolsó esztendőik egyik legszebb európai könyve kerül ki tolla alól. (*Méltusz József*)

MOLNAR AKOS: A HITEHAGYOTT. (Tábor-kiadás, Bpest, 1937.) A szerző új történelmi regényéről írván, elsősorban *Laczkó Géza* kitűnő tanulmányának (*Nyugat*, okt. szám) egy-két oly állításával kell vitába szállnom, amely semmiképp sem hagyható figyelmen kívül ilyfajta művek megítélésékor. Azt írja, ugyanis többek között: „Történelmi regény tulajdonképpen nincs“ s hogy ilyenformán: „nincs is fejlődése...“ Ezzel szemben talán elég, ha itt pusztán arra utalok, hogy *Laczkó Géza* etekintetben ellentmond önönmagának. Hiszen fejtegetései során maga is vallja: „Az igazi történelmi regényíró *komoly tudós* és nagyvonalú művész legyen egyszemélyben.“

Márpedig ez nyilvánvalóan olyan követelmény, amely nem vonatkozhatik minden regényíróra; épp azt bizonyítja, hogy a történelmi regény-